

ZAMONAVIY BAHOLASH TIZIMLARINING DIDAKTIK ASOSLARI

Nishanova Aziza Mirzaxmadovna

TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY

Suyunova Muazzamxon Murotali qizi

S. BT-22 05guruh talabasi

Annotatsiya. Zamonaviy ta'lim jarayonida baholash o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini aniqlash bilan birga, ularning o'quv faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim didaktik vosita hisoblanadi. An'anaviy baholash bilan bir qatorda formativ va summativ baholash, kompetensiyaga asoslangan baholash, o'z-o'zini va o'zaro baholash, portfolio hamda raqamli baholash kabi zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirish imkonini beradi. Ushbu maqolada zamonaviy baholash tizimlarining didaktik asoslari, ularning ta'lim jarayonidagi vazifalari va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy baholash, didaktik baholash, formativ baholash, summativ baholash, kompetensiya, mezon, o'z-o'zini baholash, portfolio, raqamli baholash.

Аннотация. В современном образовательном процессе оценивание является важным дидактическим инструментом, который не только определяет знания и навыки учащихся, но и способствует развитию их учебной деятельности. Наряду с традиционным оцениванием используются формативное и суммативное оценивание, компетентностный подход, самооценивание и взаимооценивание, портфолио и цифровые инструменты. В статье рассматриваются дидактические основы современных систем оценивания, их функции и практическое значение в образовательном процессе.

Ключевые слова: современное оценивание, дидактическое оценивание, формативное оценивание, суммативное оценивание, компетентность, критерий, самооценивание, портфолио, цифровое оценивание.

Abstract. In modern education, assessment is an important didactic tool that not only determines students' knowledge and skills but also supports the development of their learning activities. Along with traditional assessment, formative and summative assessment, competency-based assessment, self-assessment and peer assessment, portfolios, and digital assessment tools are increasingly used. This article analyzes the didactic foundations of modern assessment systems, their functions, and their practical significance in the educational process.

Keywords: modern assessment, didactic assessment, formative assessment, summative assessment, competency, criterion, self-assessment, portfolio, digital assessment.

Kirish

Ta'lim jarayonining samaradorligini aniqlashda baholash alohida o'rin tutadi. Baholash orqali o'quvchining mavzuni qay darajada o'zlashtirgani, mavjud bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo'llay olishi va keyingi rivojlanish yo'nalishlari aniqlanadi. Shu sababli zamonaviy pedagogikada baholash faqat yakuniy natijani qayd etuvchi vosita emas, balki ta'limni boshqarish va takomillashtirish mexanizmi sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy baholash tizimining asosiy didaktik talabi — baholashning ta'lim maqsadlari bilan uyg'un bo'lishidir. O'quvchidan qanday natija kutilayotgani oldindan aniq belgilanib, baholash mezonlari shu natijalarga moslashtirilishi lozim. Bunda baholash jarayoni shaffof, tushunarli va izchil tashkil etilishi muhim.

Asosiy qism

Zamonaviy baholashning muhim xususiyatlaridan biri uning diagnostik yo'nalishidir. O'qituvchi baholash natijalari orqali o'quvchining kuchli va rivojlantirilishi zarur bo'lgan jihatlarini aniqlaydi. Bu ma'lumotlar keyingi darslarni rejalashtirish, topshiriqlarni moslashtirish va individual yondashuvni kuchaytirishga yordam beradi.

Formativ baholash o'quv jarayoni davomida amalga oshiriladi. Uning asosiy vazifasi o'quvchiga o'z xatosini tushunish, bilimni to'ldirish va natijasini yaxshilash uchun qayta aloqa berishdir. Savol-javob, kuzatish, kichik topshiriqlar, muhokama va qisqa tahliliy mashqlar formativ baholash vositalari bo'lishi mumkin. Bunday baholashda bahoning o'zidan ko'ra rivojlantiruvchi fikr-mulohaza muhimroq ahamiyat kasb etadi.

Summativ baholash esa ma'lum bir mavzu, bo'lim yoki o'quv davri yakunida erishilgan natijani aniqlashga xizmat qiladi. Nazorat ishlari, testlar, imtihonlar va yakuniy topshiriqlar summativ baholash shakllariga kiradi. Uning natijalari o'quvchining belgilangan o'quv maqsadlariga qanchalik erishganini umumlashtirish imkonini beradi.

Kompetensiyaga asoslangan baholashda faqat nazariy bilim miqdori emas, balki o'quvchining bilimni amaliy faoliyatda qo'llashi, muammoni hal qilishi, muloqot qilishi va mustaqil qaror qabul qilishi kabi jihatlar ham hisobga olinadi. Shu sababli topshiriqlar real hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirilishi va aniq mezonlar asosida baholanishi maqsadga muvofiq.

O'z-o'zini va o'zaro baholash o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi. O'quvchi o'z ishini mezonlar asosida tahlil qilish orqali o'z imkoniyatlarini yaxshiroq anglaydi. O'zaro baholash esa hamkorlik, mas'uliyat va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Bunda baholash mezonlari oldindan tushuntirilishi va subyektivlikni kamaytirishga e'tibor qaratilishi zarur.

Portfolio asosida baholash o'quvchining ma'lum vaqt davomida bajargan ishlari, yutuqlari va rivojlanish dinamikasini jamlab ko'rsatishga imkon beradi. Portfolio yordamida faqat bitta topshiriq natijasi emas, balki o'quvchining muntazam faoliyati va o'sishi ham tahlil qilinadi.

Raqamli texnologiyalarning ta'limga kirib kelishi baholash imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Elektron testlar, raqamli topshiriqlar va avtomatlashtirilgan natijalarni tahlil qilish vositalari o'qituvchiga tezkor qayta aloqa berish imkonini yaratadi. Biroq

raqamli vositalardan foydalanishda baholashning maqsadi, ishonchliligi va o‘quvchining individual xususiyatlari hisobga olinishi kerak.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy baholash tizimlari ta’limning didaktik maqsadlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, o‘quvchining nafaqat yakuniy natijasini, balki uning rivojlanish jarayonini ham hisobga olishga imkon beradi. Formativ va summativ baholashning uyg‘unligi, kompetensiyaga asoslangan mezonlar, o‘z-o‘zini va o‘zaro baholash, portfolio hamda raqamli vositalardan oqilona foydalanish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Eng muhimi, baholash o‘quvchini qo‘llab-quvvatlovchi, rivojlantiruvchi va aniq maqsadga yo‘naltirilgan jarayon bo‘lishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. – Assessment in Education, 1998.
2. UNESCO. Assessment for Learning and Competency-Based Education. – UNESCO.
3. OECD. Education at a Glance. – OECD Publishing.
4. Hattie J. Visible Learning for Teachers. – Routledge, 2012.
5. Sadler D. R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. – Instructional Science, 1989.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr.